

Martin Blahota: Rané prozaické dílo Gao Xingjiana

Autor si zvolil jako téma své práce málo známé povídky prvního čínského nositele Nobelovy ceny za literaturu Gao Xingjiana, které napsal mezi lety 1979 až 1986, tj. během prvního období své tvorby, kdy ještě žil v Číně. Byla to doba uvolnění po Kulturní revoluci a přehodnocování dogmat, jimiž se v ČLR musela řídit tvorba po roce 1949 a autor si klade si za cíl zjistit, „jakým způsobem se Gao Xingjianova raná próza vztahuje k oficiální státní dobové ideologii a k dobovým literárním proudům“ (s. 8, viz také s. 34 aj.).

Práce je rozvržena podle logického schématu (autor – literárně-historický kontext, kde je zahrnuta i oficiální čínské „teorie“ literatury po roce 1949 – motivický rozbor všech povídek a novel vybraného období – formální experimenty – závěr) a je vcelku vyváženě komponovaná. S ohledem na cíl práce zde postrádám větší pozornost věnovanou konkrétním ideologicko-teoretickým debatám o způsobu psaní literatury, na které Gao Xingjian reagoval v teoretické rovině ve své knize z roku 1981, a v jejichž hranicích také publikoval svoje prózy i svoje dramata. Tyto debaty byly úzce propojené i s „dobovými literárními proudy“, o nichž se autor zmiňuje. V důsledku toho se ztrácí, že tvůrčí postupy a formální experimenty v literatuře té doby byly výsostně politickým tématem. Tento nedostatek je o to závažnější, že autor si prozkoumání vztahu literatury a ideologie bere za svůj cíl, a následně se pak promítá i do hodnoty závěru celé práce.

Autor pracuje s bohatým pramenným materiálem; rozebírá všechny autorovy prózy uvedeného období a zároveň bere v potaz širší Gao Xingjianovo dílo, včetně jeho dramata a pozdějších románů. Zde se opírá také o bohatou sekundární literaturu.

Těžištěm práce je rozbor povídek a novel ze studovaného období (s. 33–89). Autor svoji analýzu zakládá na citlivém osobním čtení rozebíraných textů, které konfrontuje se sekundární literaturou a dále kontextualizuje. Oceňuji, že k sekundární literatuře přistupuje kriticky a nebojí se formulovat nezávislý názor. Rozbory prokládá vhodně volenými ukázkami v překladu a v originále. V některých překladech jsou bohužel nepřesnosti (nejvýrazněji na s. 39, kde 鍛煉 má správně být „zocelit“, 早生二十年, „narodit se o dvacet let dříve“ a 多好 znamená „to by bylo tak skvělé!“). Týká se také titulu Gao Xingjianovy často zmiňované teoretické knihy, v originále 現代小說技巧初探, v překladu „Úvodní zamyšlení nad technikami moderního narativu“. Výraz 初探 však neimplikuje subjektivní „zamyšlení“, ale objektivně vědecký „průzkum“, jak ostatně odpovídá duchu doby i duchu zmíněného díla, tedy spíše jako „Předběžná analýza technik moderní narativní prózy“. Podobné nepřesnosti jsou i v překladech dalších titulů: 逃亡 znamená „útěk“, případně „útěk do exilu“, nikoliv Uprchlíci; 傳說 je spíše „legenda/legendy“ než „povídačky“; 部隊文藝工作者座談會紀要 je správně „Zápis z konference armádních pracovníků literatury a umění“, srv. s. 23 atd.). Nepřesnosti v překladu však nejsou takového rázu, že by měly vliv na hodnotu rozbor.

Místy problematické (a zbytečně rozvláčné) je uvedení do problematiky různých aspektů socialistického realismu v Číně (i v Sovětském svazu), kde se ukazuje, že autor si s touto pseudoliterární teorií úplně neví rady. Pojednání mohlo být kratší, avšak s četnějšími odkazy na literaturu (postrádám komentovaný anglický překlad Maových Projevů od B. McDougall, článek V. Hrdličkové, případně – s vědomím všech nedokonalostí – bakalářskou práci L. Vítkové). Především ale zde není konkretizováno, jak Projevy určovaly debaty 80. let – viz moje námitka výše.

Přehled literárního dění po Kulturní revoluci je plošně popisný, zachází do zbytečných podrobností (převyprávění obsahu lit. děl), a není explicitně provázaný s tématem práce. Je také škoda, že diplomant, pokud již považoval tento přehled za důležitý, včetně výčtu konkrétních děl, se alespoň zběžně v překladech s nimi neseznámil. Vyvaroval by se nepřesností, které jsou přirozeným

důsledkem přebírání a zjednodušování hodnocení ze sekundární literatury. Například „hledání kořenů“ má výrazný rozměr realistický, a to právě v dílech, která autor zmiňuje jako příklady v kontextu modernistického charakteru tohoto literárního proudu (s. 32).

Kapitola věnovaná kontextu také postrádá důležité informace související s podmínkami práce spisovatele v Číně 80. let, které by ozřejmily, čím vším byl Gao Xingjian limitován, pokud se chtěl vyjádřit nezávisle. Chybí zde, byť jen krátká zmínka o institucionálních rámcích literatury a života spisovatele – o bezpodmínečné nutnosti patřit k „pracovní jednotce“ a o absolutní kontrole nad vydavatelskou činností. (Proto také se první formální experimenty objevily v samizdatovém Dnešku a ne v oficiálních časopisech; diplomant nedostatečně bere na vědomí rozdíl mezi samizdatem a oficiálními časopisy.)

Práce je v zásadě psána přehledně a s minimem překlepů, jen místy autor škobrtne a použije ne zcela vhodný výraz, což se týká i překladů. Některé neobratnosti se dotýkají literární teorie - jako problematické se jeví zejména používání pojmu „modernismus“ (počínaje zkratkovitým vymezením cílů autorů Hnutí 4. května a charakteristiky modernismu jako oslavy vědeckého a technického pokroku: s. 19–20).

Drobnost k anglickému překladu: early „prose“ works – „prose“ označuje v dnešní angličtině eseje, mělo být „narrative“.

Navzdory výše zmíněným výtkám, práce naplňuje požadavky kladené na práci diplomovou (samostatné tvůrčí zpracování problematiky za použití relevantní literatury a schopnost analyzovat čínské prameny) a navrhuji její hodnocení známkou velmi dobře.

4.9.2016

Olga Lomová

Otázky k diskuzi:

Z jaké rodiny GXJ pochází, a jak se zapojil do Kulturní revoluce? (na s. 25 uvádíte, že patří ke generaci rudých gardistů)

Lze v raných prózách vysledovat Gao Xingjianův vztah k francouzské literatuře (v tematice, kompozici, větné stavbě atd.), kterou důvěrně znal v originále?

Upřesněte prosím název Hnutí 5. března z roku 1976; obvykle se hovoří o událostech 6. dubna; vedle datování prosím i objasnit pojem „hnutí“